

COMMENTARIUS

IN SECUNDAM

SANCTI PETRI

EPISTOLAM.

ARGUMENTUM.

Nonnulli olim de auctore et auctoritate hujus Epistolæ dubitarunt, teste Eusebio, *lib. III Hist.*, cap. XXV, et nostro sæculo Lutherus, Erasmus, Kemnitius in *Exam. Conc. Trident.*, sess. IV, ac Centuriatores, *cent. 1*, lib. II, cap. IV. Ratio est, quia hæc Epistola stylo valde dissidet a prima. Accedit quod Syria non extet: unde Syri videntur eam non habuisse pro canonica.

Verum jam de fide est hanc Epistolam esse S. Petri, esseque canonicam Scripturam. Hic enim est sensus totius Ecclesie, adeoque idipsum definiit Concilium Carthaginense III, cap. XLVII, Concilium Florentinum et Tridentinum, sess. IV: unde Didymus in eam commentatus est; et S. Hieronymus, *epist. 130*, Quæst. XI, ac S. Gregorius, *hom. 18 in Ezech.*, testantur eam esse germanam S. Petri. Idem satis insinuat S. Judas, qui in sua epistola passim ad hanc alludit, imo multa ex ea deprompsit. Denique S. Athanasius in *Synopsi*, Nazianzenus in *Carm. de Script. sacr.*; Cyrillus, *Catech. IV*; Origenes, Epiphanius, Justinus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus ceterique Patres citant eam quasi canonicam.

Ad rationem hereticorum respondet S. Hieronymus styllum esse dissimilem, eo quod S. Petrus in hac usus sit alio interprete, qui sensa S. Petri sua phrasi et stylo conscripserit. Primæ enim Epistolæ interpres fuisse videtur vel Silas, vel potius Marcus, ut patet cap. V, 11 et 13, hujus secunde Glaucias: hunc enim S. Petri fuisse interpretem dicit Clemens Alexandrinus, *lib. VII Strom.*, sub finem. Adde eundem auctorem subinde mutare styllum, alioque et alio uti pro dispositione personarum, locorum et temporum. Quin et ætas ipsa mutat styllum: juvenes enim juvenilem et floridum habent styllum, viri virilem, senes senilem et gravem. Sic S. Paulus alio utitur stylo in Epistola ad Hebræos; unde illa multum differt a cæteris ejus epistolis. Denique stylus hujus Epistolæ non multum dissidet a stylo pri-

mæ, si quis penitius utrumque inspiciat, idque fatentur Centuriatores.

Quoad Syros, constat ex Maronitis qui Romæ sunt, eos hanc Epistolam habere pro canonica. Unde et S. Ephrem et Damascenus, quorum uterque fuit Syrus, sæpe ex hac Epistola citant sententias quasi canonicas Scripturas. Denique Syriacæ eam extare, et ex Syriaco in Latinum conversam esse a nostro Balhazare Etzelio, testatur Possévinus in *Apparatu*.

Auctorem esse S. Petrum constat tum ex traditione et definitione Ecclesie jam dicta, tum ex ipso ejus initio: « Simon Petrus, servus et Apostolus Jesu Christi. » Unde et vers. 18, ait se interfuisse transfigurationi Christi cum S. Jacobo et Joanne: hinc et epistolas Pauli quasi socii sui citat, cap. III, vers. 13.

Porro S. Petrus contra hereticos, puta Simonem Magum ejusque sequaces, vel jam natos, vel proxime nascituros, quales fuerunt Menander, Carpocrates, Basilides, Valentinus et Gnostici, scripsit hanc Epistolam, sub finem vite, quasi pastor valedicens Ecclesie et mundo, fidemque et doctrinam suam in ea contestatam relinquens, et futuris omnibus sæculis quasi pignus pastoralis amoris et curæ resignans, puta sub annum Christi 69, quo et martyrio laureatus est; unde cap. I, vers. 14, ait: « Certus quod velox est depositio tabernaculi mei. » Scripsit ergo eam 24 annis circiter post primam, primam enim scripsit ann Christi 43. Quocirca S. Petrus quasi brevi morturus cyneam hic edit vocem, totusque spirare ardorem, zelum, martyrium, omniaque celestia et divina. Hinc liquet scriptam esse Romæ e carcere, ut videtur, Mamertino: in eo enim fuit per novem menses ultimos vite, uti habent Acta SS. Processi et Martiniani, ibique habebat otium scribendi, suosque confirmandi per litteras, quos voce confirmare non poterat. Unde et S. Paulus epistolas ad Philippenses, Ephesios, Colossenses,

Hebræos, Philemonem, et secundam ad Timotheum scripsit in carcere Romano.

Argumentum Epistolæ est triplex juxta tria ejus capita.

Primo enim, cap. I, admirans Christi gratiam et economiam, docet Deum per eum nobis maxima et pretiosa promissa donasse, ut per hoc effliciamur divinæ consortes naturæ, ideoque par esse ut non terrenam et carnalem, sed celestem et divinam vitam vivamus in constanti fide, virtute, scientia, abinentia, patientia, pietate et fraternitatis amore: quæ omnia confirmat tum visione gloriæ Christi in monte Thabor, cum vocem Patris de eo audivit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite; » tum firmiore prophetico sermone, puta sacre Scripturæ, scilicet Moësis et Prophetarum, qui hæc ipsa de Christo prophetarunt et propheiserunt.

Secundo, cap. II, monet ut caveant hæreticos, quorum proinde luxuriam, avaritiam, mores et fraudes graphice depingit, sequæ exitium quod subibunt cum dæmonibus, sodomitis cæterisque diluvio mersis.

Tertio, cap. III, inculcat et depingit finem mundi diemque judicii (quem hæretici fabulosum nunquamque futurum dicebant), ejusque certitudine, vicinitate et terrore incitat fideles ut fidem illibatam conservent, eaque dignam vitam agant in omni sanctitate. *Primo* ergo capite constantiam in fide Christi Christianis commendat; *secundo*, hæreticos eam impugnantibus confutat; *tertio*, utrisque dat stimulum acrem, scilicet instans judicium. Denique scriptam esse ad eosdem ad quos prima scripta est, liquet ex illis ejus verbis cap. III, vers. 1, quibus ait: « Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam. »

CAPUT PRIMUM.

HUIUS CAPITIS ARGUMENTUM IAM ASSIGNAVI.

1. Simon Petrus, Servus et Apostolus Jesu Christi, iis qui coaequalem nobiscum sortiti sunt fidem in justitia Dei nostri, et Salvatoris Jesu Christi. 2. Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi Jesu Domini nostri: 3. quomodo omnia nobis divina virtutis sua: quae ad vitam et pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria et virtute, 4. per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae, fugientes ejus, quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem. 5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, 6. in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, 7. in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. 8. Haec enim si vobiscum adsint, et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. 9. Cui enim non praesto sunt haec, caecus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. 10. Quapropter, fratres, magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis: haec enim facientes, non peccabitis aliquando. 11. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi. 12. Propter quod incipiam vos semper commone de his, et quidem scientes et confirmatos vos in praesenti veritate. 13. Justum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: 14. certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi. 15. Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. 16. Non enim doctas fabulas seculi notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et praesentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. 17. Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum hujusmodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite. 18. Et hanc vocem nos audivimus de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. 19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et Lucifer oriatur in cordibus vestris: 20. hoc primum intelligentes quod omnis prophetia Scripturae propria interpretatione non fit. 21. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia; sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

1. SIMON PETRUS, — qui in circumcissione a parentibus vocatus est Simon, hic in Apostolatu a Christo vocatus est Petrus Simon, vel Simeon (idem enim est nomen), ut alibi dixi. Minus recte ergo Oecumenius: « Simon, ait, Simeonis est diminutivum, sicut Metrodori Metras, Menodori Menas, Theodosii Theodas. » Hebr. enim שמעון si legas per *sevea* mobile, est Simeon; si per *sevea* quiescens, est Simon, quod idem est quod audiens et obediens, ut Petrus audivit et obediit Christo, ideoque hic se vocat « Simonem, » ut

indicet se haec scribere non ex se, sed Jusu Christi, cui obedire oportet (1). « Petrus, » hebr. *Cephas*, idem est quod petra, vel saxum; quia super eum quasi petram Christus edificavit Ecclesiam suam, *Matth.* xvi, 18.

Addit et Petrus, tum ad distinctionem: multi enim alii erant Simeones, adeoque inter Apostolos erat alter Simon cognomento Chananæus; tum

(1) Rectius: Simeon est Hebraicum nomen, *Simon* autem Hellenisticum.

ad auctoritatem, ut fideles hanc epistolam quasi a Petro, id est Summo Pontifice ipsaque petra Ecclesiae scriptam, avidè et reverenter excipiant. Petro enim Christus totius orbis curam demandavit, ait S. Chrysostomus in cap. xxi S. *Joannis*; et S. Leo, serm. 3 *De sua assumpt.*: « De toto mundo, ait, unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis canelisque Ecclesiae Patribus praeponeatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, nullique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus. »

SERVUS ET APOSTOLUS. — Vide de his titulis dicta *Rom.* i, 1, et *Jacobi* i, 1, nimirum « servire Deo regnare est. » Tropologice S. Augustinus, *XIX De Civit.*, xxi: « Serviens Deo animus, inquit, recte imperat corpori, inquit ipso animo ratio Deo subdila recte imperat libidini ceterisque vitiiis: quapropter ubi homo Deo non servit, quid in eo putandum est esse justitiae? quandoquidem Deo non serviens nullo modo potest juste animus, aut humana ratio vitiiis ceteris imperare. »

IS QUI COAEQUALEM NOBISCUM SORTITI SUNT FIDEM. — Pro *coaequalem* graece est *ισομετρος*, id est ejusdem pretii et premii, aequae aestimandam, aequivalentem, ejusdem ordinis, aequalem: tum quia eodem pretio, puta sanguine Christi, est comparata; tum quia fides ubique aequae est pretiosa; tum quia ipsa est pretium quo emitur regnum caelorum: hoc enim est fidei, quasi pretii, merces et praemium. Unde Pagninus et Tigurina vertunt, *aeque pretiosam*, hoc est eandem; significantius tamen dicit, « aequae pretiosam, » ut ejusdem fidei hunc ingens pretium et dignitatem insinuet. Haec ergo voce indicat S. Petrus omnium fidelium, sive Romae, sive in Bithynia, sive in Ponto, etc., sint, unam eandemque esse magni pretii fidem, legem, religionem, institutum et vitam, quin et charitatem animorumque unionem: haec enim omnia continet fides, sicut radix continet omnes ramos totamque arborem. Ita Prosper, lib. I *De Vocal. Gent.*, cap. xxiii. Rursum, omnes sive Judaeos, sive Gentiles, sive Bithynios, sive Ponticos, sive Romanos in fide et gratia Christi esse aequales: Deum enim non dedisse majorem fidem aut gratiam Judaeis quam Gentibus, Romanis quam Ponticis. Esto enim Apostolis et viris Apostolicis eximisque Sanctis major data sit et detur gratia et fides intensive, vel extensive, ut plura sciant et credant quam ceteri fideles; objective tamen et essentialiter non datur major, sed in omnibus est eadem et aequalis, quia omnes habent eandem specie fidem et gratiam, per quam idem eadem ratione credunt de Deo et Christo, idemque ab eo fidei suae praemium expectant. Rursum discrimen intentionis vel extensionis fidei est in particularibus personis, non in totis gentibus: haec enim Judaei quia Judaei, intensiorem aut extensionem acciperent fidem, aut gratiam, quam

Gentes. Nota, dicit « coaequalem fidem, » non

gradum et ordinem: Petrus enim oratione Episcopus, et gradu Pontifex, superior erat omnium fidelium, non aequalis, uti perperam ex hoc loco probare contendunt heretici.

SORTITI SUNT, — id est, sorte acceperunt: fides enim et gratia respectu accipientium quibus non est debita, datur sorte, id est casu et gratis; licet ex parte Dei non sit sors, sed destinata voluntas et benevolentia. Unde Paulus, *Ephes.* i, 11, ait: « In quo etiam et nos sorte vocati sumus, praedestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae. »

IN JUSTITIA, — id est per justitiam. Ita Pagninus, Tigurina, Clarius, Gagneus, Vatablus, et alii hic, ac Prosper, lib. I *De Vocal. Gent.*, xxiii. « Justitiam » primo, accipe passionem et merita Christi: his enim Christus juste satisfecit pro nostris peccatis, nobisque meruit fidem, gratiam et salutem. Unde Christus a Paulo dicitur « factus nobis justitia, sanctificatio et redemptio, » I *Corinth.* i, 30; et Isaias, *LIII*, 13: « Justificabit, ait, ipse justus servus meus cunctos. » Quare cavendus est hic commentarius Adami Sabout, dum hunc sensum retellit, ex eo quod fides, inquit, nobis obtingat non ex merito Christi, sed ex gratia Dei: hoc enim falsum est; Deus enim nullam homini dat gratiam nisi per merita Christi: Christus enim meruit nobis omnem gratiam; ergo et fidem, juxta illud *Ephes.* i, 3: « Benedictus Deus, etc., qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo; » de quo vide Concilium Tridentinum, *sess.* vi, cap. v et vi; S. Augustinum, *De Praedestin. Sanct.*, cap. xv, et Franciscum Suarez, *III part.*, tom. I, disp. 41. Ita Cajetanus, Catharinus, Salmeron et alii.

Secundo, per justitiam accipe sanctitatem Christi, q. d. Christi justitia et sanctitas est causa tum efficiens, tum exemplaris, tum finalis nostrae fidei, justitiae et sanctitatis: hujus enim initium et basis est fides. Hinc Daniel, cap. ix, vers. 24, Christum vocat Sanctorum et justitiam sempiternam; et S. Dionysius, cap. iv *Eclesiast. Hierarch.*, part. iii, Christum vocat sanctitatis fontem, qui nos repleat sanctitate; et S. Cyrillus, lib. iv *Thessauri*, cap. 1: « Filius, ait, non sic, sed nisi sanctitatis fons ex propria potestate discipulos sanctificavit. » Idem, lib. iv in *Joan.* cap. ii, vers. 8: « Tabernaculo, ait, praecedente, Hebraei sequebantur; stantè, castra metabantur, ut non discedamus nullum alium datum nobis ducem ad salutem, quam Verbum Dei hominem factum. »

Tertio, per justitiam accipi potest misericordia, juxta illud: « Dispersit, dedit pauperibus; justitia, » id est misericordia et elemosina, « ejus manet in saeculum saeculi, » I *Corinth.* ix, 9, q. 4. Per misericordiam Christi nobis a Propetia promissam accipimus fidem. Unde S. Ambrosius, lib. iii *De Virgini*, sub finem, ait Christum esse omnibus quaerendum, Christum esse omnia omnibus, ac stillare rorem gratiae in omnia.

Quarto, «justitia» accipi potest pro justificatione, q. d. Per justificationem Christi, quia scilicet ipse nos justificat, accepimus fidem: justificationis enim initium est fides. Cum ergo Christus dedit nobis fidem, tunc cepit nos justificare, et orsus est nostram justificationem. Huc accedit Adamus, qui in *justitia* exponit *cum justitia*, q. d. Christus non tantum dedit nobis fidem, sed et justitiam, quasi fidei terminum et complementum, Christus enim nobis factus est omnia, quia dedit omnia dona quibus ad salutem dirigimur. Unde Nysseus, lib. *De Vita Moysi*: «Omnia inquit, bonorum spem in Christo firmiter esse credimus: qui bonum aliquid adeptus est, is in Christo est, qui omne bonum continet.» Origenes, lib. V in *epist. ad Roman.*, ait «Christum esse omnia bona, diabolum vero omnia mala.» Quare sapienter Nazianzenus, in *Sententis*: «Ego, ait, Christum amplissimum opum instar duco, quem utinam aliquando mihi pura mente intueri contingat, cetera autem mundum habeat.» Idem in *Carm. 9*:

At soli tibi solus ego sum, Christe, relictus,
Imperio qui cuncta tenes: in te mihi robur
Omne situm est, in te fiducia tota saluta.

Et S. Paulinus, natali S. Felicis, Christum alloquens, ait:

In te composita mihi fixa sit anchora vita.

DEI NOSTRI ET SALVATORIS JESU CHRISTI, — hoc est, Jesu Christi qui est Deus et Salvator noster: utrumque enim ad Christum pertinere colligitur ex Græco, qui utrumque uno articulo comprehendit τὸ θεῶν ἐμὸν καὶ σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν. Unde patet Christum esse Deum. Hoc enim in primis Ecclesie et fidei initium, fidelibus inculcare volebat et debebat S. Petrus et Apostoli, nimirum Christum non esse merum hominem, uti docebat Ebion sub idem tempus, sed verum Deum et verum hominem. Præclare S. Hilarius, lib. VII *De Trinit.*: «Deum, inquit, Dominum nostrum Jesum Christum his quinque modis novimus, nomine, navitate, natura, potestate, professione;» quæ deinde sigillatim explicat et confirmat. Secundo tamen recte multi «Dei nostri referunt ad Deum Patrem,» vero *Salvatoris* ad Christum. Nam vers. sequenti S. Petrus videtur Deum distinguere a Christo, ac consequenter per Deum intelligere Patrem, per Salvatorem Filium Jesum Christum: unde cum vocat Dominum cum articulo, dicens τὸ κυρίου. Nam, ut ait Christus *Joannis XVII, 3*: «Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum;» utrumque enim ad salutem requiritur, scilicet cognitio tam Dei veri, quam Filii ejus Jesu Christi pro nobis incarnati.

2. GRATIA VOBIS ET PAX ADIMPLEATUR, — πᾶσι χάρις καὶ εἰρήνη, id est multiplicetur, ut in multitudine (sub qua et magnitudinem, per enallagen quantitatis discrete pro continua, intelligi) gratiæ et pacis

assidue crescentes ad utriusque plenitudinem tandem pertingatis. Inuit Christianos assidue in gratia et virtute debere proficere, quia, ut ait S. Augustinus in *Psal. LXXIII*: «Nemo fidelis dicit, Sufficit; ubi dixisti, Sufficit, ibi defecisti.» Et S. Leo, serm. 2 *De Quadrag.*: «Hæc est perfectorum vera justitia, ut nunquam presumant se esse perfectos, ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, ibi incidant deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerint appetitum.» Et Nazianzenus in *Sentent.*: «Cave, ait, ut unquam in via virtutis subsistas: tibi enim qui a vitiosa vita excessisti, perinde esse putò consistere, ac si in imum vitii gurgitem labereris.»

Pacem jungit gratiæ, quia, ut ait S. Leo, serm. 6 *Nativ.*: «Ubi fuerit veritas pacis, nihil potest deesse virtutis. Quid est autem, dilectissimi, habere pacem ad Deum, nisi velle quod jubet, et nolle quod prohibet? Si enim humane amicitie pares animos et similes expetunt voluntates, nec unquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam: quomodo divini participes erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, et his appetit delectari, quibus illum noviti offendit?»

ADIMPLEATUR IN COGNITIONE DEI ET CHRISTI: — crescente enim et impleta cognitione Dei et Christi, crescit pariter et impletur gratia et pax: quia quo magis bonitas Dei et Christi cognoscitur, non solum speculative, sed et practico, eo magis amat et colitur.

Pro cognitione græcè est ἐπιγινώσκω, quod S. Ambrosius, *epist. 33 ad Demetrium*, in edit. Roman., S. Augustinus in *Expos. epist. ad Rom.*, et Prosper *Contra Collat.*, vertunt *recognitione*, id est, memoris et grati animi cognitione; Pagninus, *agnitione*; alii *super cognitione*: tui enim est super, γινώσκω; *cognitio*. Videtur enim S. Petrus optare fidelibus augmentum fidei, cognitionis et illustrationis divine, ut prima Dei cognitio et fides quam acceperant, cum a gentilismo conversi sunt ad Christum, vocetur γινώσκω; profectus vero cognitionis et fidei vocetur ἐπιγινώσκω, quasi γινώσκω superans. Minus recte aliqui γινώσκω dant Gentilibus, ἐπιγινώσκω Christianis, quod cognitio Dei quam habent Christiani, super cognitionem Dei quam habent Gentiles, tantum quantum fides superat rationem et lumen naturale.

Optat ergo, et optando hortatur S. Petrus, ut fideles orando, meditando, audiendo, legendo et studendo proficiant in cognitione, et consequenter in amore Dei, ut audeant se opponere hæreticis, qui sub idem tempus exorti vocati sunt Gnostici, quod cognitionem Dei perfectam sibi arrogarent.

3. QUOMODO. — Pendet a præcedentibus. Explicat enim cognitionem Dei et Christi, q. d. Opto et precor vobis, ut «gratia et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi,» ut scilicet plenius et profundius cognoscatis, «quomodo omnia nobis divine virtutis suæ, quæ ad vitam et pietatem

pertinent, donata sunt per cognitionem ejus.» Ant simpliciter, q. d. «Gratia et pax vobis adimpleatur in cognitione Dei et Christi,» quomodo, id est *perinde*, vel *sicut* per hanc Dei et Christi cognitionem omnia divina dona, quæ ad vitam et pietatem pertinent, vobis donata sunt, ut *quomodo*, græcè ὡς, sit exegeticum, respondens Hebræo כַּדְּמַדְּכֵם *causæ*, explicetque præstantiam cognitionis Dei et Christi, nimirum quod per eam omnia gratiarum dona a Deo acceperimus, q. d. Ideo opto vos crescere in cognitione Dei et Christi, quia per eam crescit pariter in reliquis donis Dei: hæc enim omnia per eam uti primitus donata sunt, ita in dies magis donantur et augentur a Deo. Ita Adamus, Gagneus et alii.

Secundo, Arias et Vatablus Græcum ὡς, id est, quomodo, accipiunt ut notam admirationis, q. d. O quam abunde divina virtus largita est nobis omnia quæ ad vitam et pietatem pertinent! quasi S. Petrus ordiatur epistolam ab exclamazione et admiratione divine in Christianos munificentie, per quam adeo nos ditavit et exaltavit, ut fecerit nos divina consortes naturæ. Hæc expositio pathetica est, eique aptari potest vulgata versio, quæ habet quomodo; simili enim modo Jeremias admirans cladem Hierosolymæ, orditur Threnos, dicens: «Quomodo sedet sola civitas?» Simili modo admirans Dei in suos beneficentiam, exclamant Psaltes, *Psal. LXXII, 4*: «Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!» et *Psal. XXX, 20*: «Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus te!» S. Petrus consonat S. Joannes, qui pari modo ab admiratione benefici Incarnationis Verbi epistolam orditur, dicens: «Quod fuit ab initio, quod adivinum, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vite,» etc. Idem facit S. Paulus, *Ephes. 1, 3* et seq.; *Rom. 1, 2, 3, 4, 8*, et *Hebr. 1, 1* et seq. Est enim hoc magnum pietatis sacramentum omni admiratione et acceptione dignum, ut ait idem *1 Timoth. 1, 15*, et *III, 16*. Prior tamen sensus uti simplicior, ita et germanior est. Alii aliter hæc explicant, sed varie et obscure (1).

OMNIA DIVINE VIRTUTIS SUÆ, — διὰ τῆς χάριτος, id est *potentiæ*, q. d. Deus per fidem Christi effudit in nos omne suum robur, omnem potentiam, æque ac misericordiam. Unde canit Deipara: «Fecit potentiam in brachio suo,» *Lucæ 1, 34*, quia scilicet per Christum Christique fidem accepimus remissionem peccatorum, gratiam, justitiam, virtutes omnes, ac præsertim robur divinum ad superanda omnia adversa, ad martyrium, ad convertendum totum mundum; denique jus et pignus felicitatis et gloriæ ælestis, regni que æterni et divini. Annon hæc potentia sunt Dei

(1) Rosenmullerus: Vocula ὡς, quam alius, tum participii juncta sic ponitur, ut abundet. Aliioli vertit, quomodo.

opera et dona? Adde, per fidem donatur nobis ipse Christus, qui est Verbum, brachium, robur et potentia Patris æterni.

QUÆ AD VITAM ET PIETATEM (supple *pertinent*: ita Tigurina et Pagninus) DONATA SUNT. — Ita Romana et Græca nonnulla, quæ habent διὰ χάριτος, idque exigit sensus plenus, qui aliquo est huiusmodi et pendens, si scilicet legas cum Græcis aliquibus διὰ χάριτος, id est donata, scilicet divine virtutis, hoc est, ut legit Cajetanus, «quæ,» scilicet divina virtus, «ad vitam et pietatem donata est.» Pendet enim *quomodo omnia divina virtutis suæ*, nisi addas et e. pleas, «donata sunt.» Per vitam anatomice intellige supernaturalem, cœlestem, divinam et æternam, puta vitam gratiæ et gloriæ: hæc enim sola, vera et perfecta est vita.

Ex hoc loco patet de fide esse, nihil ad pietatem et salutem pertinens posse effici ab homine puris naturæ viribus, uti volebat Pelagius; sed tantum dono gratiæ Dei. Ita Prosper *Contra Collatorem*, cap. XXIX, ac proinde «nihil magis fugiendum est, ait S. Ambrosius, epistola 33 ad Demetriadem, quam appetitus hujus concupiscentiæ, quæ virtutem negat divini operis amore propriæ dignitatis; et cum alie cupiditates ea tantum bona quibus adversantur imminuant, hæc dum omnia ad se trahit, simul universa corrumpit.»

Qui (Christus, ut patet ex vers. sequenti) VOCAVIT NOS PROPRIA GRATIA ET VIRTUTE. — Legit interpres *διὰ*, id est *propria*; jam Græci legunt διὰ, id est *per* gloriam et virtutem, quod eodem redit. Perperam Beza vertit, *propter gloriam suam*, quasi διὰ accipiatur pro *eis*: hoc enim novum est et insolens. Jam «gloria,» id est, gloriosa gratia: «gloria» enim metonymice capitur pro gratia, quia gratia est index et effectus gloriæ et gloriöse misericordiæ Dei: Deus enim suam gloriam, id est gloriosam potentiam, sapientiam et misericordiam maxime ostendit per gratiam, dum per eam nos peccatores, viles, miseros et indignos vocavit ad suam amicitiam, hereditatem, regnum et gloriam. Sic ait S. Paulus: «Omnes peccaverunt, et egent gloria,» id est gratia «Dei,» *Rom. III, 23*. Et sæpe alibi Christi gratiam, utpole magnificam et gloriosam, vocat «gloriam,» ut *II Corinth. III, 8, 9, 10, 11, 18*, et *Rom. IX, 23*, eandem vocat «divitiis gloriæ.»

Eandem misericordiam et gratiam vocat «virtutem,» græcè ἀρετή, quia maxime illustrat apud homines Dei virtus est ejus clementia, beneficentia et gratia. Sensus ergo est, q. d. Vocavit nos Deus non ob nostram, sed ob suam gloriosam gratiam et virtutem, id est misericordiam. Unde Prosper loco citato legit: «Vocavit nos propria gloria virtute,» ut sit hendiadys, «gloria et virtute,» id est, gloriosa virtute, puta gloriosa misericordia. Secundo, per «gloriam» accipie gloriosam humanitatem et opera Verbi incarnati, de

quibus S. Joannes, cap. 1, vers. 14: « Vidimus, ait, gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre. » Unde Catechismus ait Christum nos vocasse « propria virtute » bene vivendo, ut et ipsi bene vivamus; et propria gloria patrandi miracula et ostendendo subinde dotes gloriosi corporis. Hinc tertio, Thomas Anglicus per gloriam accipit gloriam corporis, quam Christus in transfiguratione ostendit SS. Petro, Jacobo et Joanni: per virtutem vero accipit miracula, quæ Christus coram iisdem plura fecit quam coram cæteris Apostolis: hæc enim tam ipse quam socii ejus Apostoli vocati sunt a Christo. Hic sensus appositus est, ad eumque respexit S. Petrus; sed inadæquatus videtur et acrior: adæquate enim significat gloriam, id est, gratiam Christi qua vocavit omnes fideles (1).

4. PER QUEM MAXIMA ET PRETIOSA NOBIS PROMISSA DONAVIT. — Est hic triplex lectio. *Prima*, dicitur, id est per quem scilicet omnia divina virtutis dona, que ad vitam et pietatem pertinent, uti præcæssit. Ita (Eumenius et S. Ambrosius, epist. 33 ad Demetriadem, Hugo et Thomas Anglicus, *Secunda*, « per quem » scilicet vocationem: ita S. Ambrosius, lib. X, epist. 84, et Beda; vel cognitionem: ita Adamus; vel gloriam et virtutem. *Tertia* et genuina, dicitur, id est, per quem, scilicet Christum. Ita Romana, S. Athanasius, orat. II *Contra Arianos*: Glossa, Dionysius, Gagneus et alii.

Promissa. — Intelligit res promissas a Deo gratis et liberaliter (hæc enim sunt *εὐαγγελικὰ*) metonymice, q. d. Pretiosa illa dona, que Deus per Moysen et Prophetas promissit se daturum per Christum, jam per ipsum dedit et exhibuit, puta remissionem peccatorum, gratiam, sanctitatem, virtutes omnes tam Theologicas quam morales, jus et pignus gloriæ, etc., quin et Spiritum Sanctum ipsamque deitatem, ut mox patebit: que paulo ante vocavit: « Omnia divine virtutis que ad vitam et pietatem pertinent; » his enim convenit id quod sequitur: « Ut per hæc efficiamini divine consortes nature. » Adde Spiritum Sanctum, datum in Pentecoste cum dono linguarum, sapientiæ, prophetiæ, sanitatum, miraculorum, et cæteris ad convertendas gentes, ipsamque conversionem gentium toto orbe diffusarum.

Pretium et dignitatem harum rerum promissarum, quæ per Christum Deus fidelibus donavit et donat, symbolice similitudinibus et figuris representat S. Agnes apud S. Ambrosium, lib. IV, epist. 34: « Ornavit, inquit, inestimabili dexteriorio dexteram meam, et collum meum cinxit lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inest-

(1) Sensus hujus versiculi est: Deus pro sua potentia omnia nobis donavit, que ad beatam vitam et pietatem pertinent, dum nobis dedit cognitionem Christi, qui (Christus, quia Deus) propria virtute nos vocavit; per quem (Christum) Deus (Pater) maxima et pretiosa (bona) nobis promissa donavit.

mabiles margaritas, et circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis; posuit signum in facie mea, ut nullum peccatum ipsum amatorem admittam. Induit me cycloade auro texta, et immensis monilibus ornavit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi daturum, si ei perseveravero, repromisit, » etc.

Aperle Tertullianus, lib. *De Resurrectione*, cap. VIII: « Caro abluitur, inquit, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut et anima spiritu illuminetur; caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur. »

UT PER HÆC EFFICIAMINI DIVINE CONSORTES NATURÆ. — Ex hoc loco multi accepere occasionem errandi. *Primo*, Osiander censuit nos ita uniri divinitati, ut realiter justificentur, per ipsammet Dei justitiam et sanctitatem, quod alii hæretici videntes esse impossibile, dixerunt nos justificari per merita et justitiam Christi nobis imputatam. Vide Bellarminum, lib. II *De Justificatione*, cap. v.

Secundo, Michael Servetus, quem Calvinus quasi hæreticum Genevæ morte et incendio mulctari curavit, censuit deitatem reipsa in justos transfundi, sicut transfunditur anima in corpus dum illud animatur et vivificatur, de quo Beza hic: Rident, ait, sunt, qui hinc essentia divinitatis in nos transfusionem imaginantur, ut impius ille Servetus præfracte ad mortem usque defendit; et tamen sunt qui magnam bono viro scilicet injuriam factam putent. Hæc ille.

Tertio, nonnulli nimis contemplativi tempore Gersonis, et etiam hoc nostro, imaginati sunt se per contemplationem ita uniri Deo, ut reipsa ipsorum natura in abyssali profundo divinitatis submergatur, puta humanitas annihiletur, et tota transeat in divinitatem: qui fuit error Almarici, cujus insinulatus fuit Ruysbrochius a Gersono, ut patet ex Epistola ejus ad Bartholomæum Carthusiensem, quam scripsit contra defensionem Ruysbrochii factam a Joanne de Schonhoven. Sic Eutyebi nonnulli dicebant Christi humanitatem a deitate fuisse consumptam, sicut consumitur argentum vivum ab auro cum liquatur, ita ut in Christo una fuerit tantum natura, scilicet divina, non due. Unde Apollinaris censuit in Christo non fuisse mentem humanam, sed tantum divinam. Et Monothelitas censuerunt in Christo unam fuisse duntaxat voluntatem, scilicet divinam. Omissis hæc fanaticorum et Enthusiastarum somniis ac deliriis, S. Ambrosius, epist. 38, et (Eumenius, hic censent nos fieri divine consortes naturæ per Christum: in Christo enim nostra humana natura facta est consortis divinitatis, quin eidem juncta est arcissime in eadem hypostasi Verbi.

Verum hæc uno jam erat facta, et per eam omnes homines facti sunt consortes divinitatis nature: S. Petrus autem solis fidelibus ait: « Ut

per hæc efficiamini divine consortes naturæ, » utique non in Christo, sed in vobis ipsis.

Dico ergo, solus Deus essentialiter habet divinam naturam; deitas enim essentialiter solum est in Deo Patre, Filio et Spiritu Sancto. Unde solus Filius (æque ac Spiritus Sanctus) est *hypostasis*, id est, *consubstantialis* Patri. Quocirca S. Ambrosius, lib. *De Incarn.*, cap. VIII, docet unam tantum esse naturam divinam, ex eo quod S. Petrus ait « nature, » non naturarum, eamque esse in Filio, ut ipse qui eam nobis communicet, ac proinde Filium vere et proprie esse Deum. Rursum personaliter, puta per unionem hypostaticam, solus Christus homo est consortis divinitatis nature, quia cum ea subsistit in eadem persona divina Verbi.

Fideles ergo et justi sunt consortes divine nature, non essentialiter, nec personaliter, sed partim accidentaliter, partim substantialiter. Accidentaliter, per donum gratiæ sanctificantis, quod est accidens a Deo anime infusum, per quod proxime et summe participamus divinam naturam. Gratiæ enim est res adeo nobilis et sublimis, ut omnium angelorum et hominum naturam superet, eisque sit supernaturalis, adeoque nulla creata substantia dari possit, cui gratia sit connaturalis, ut Theologi docent, eo quod ipsa quasi in summo participat divinitatem in eo apice, quo ipsa transcendit omnes res creatas omnemque naturam. Atque ex hoc fonte promanant septem nobilissimi effectus et dignitates, quos gratia confert anime. *Primo* enim gratia expellit omne peccatum mortale.

Secundo, facit hominem gratum Deo, ejusque amicum, ut vera intercedat amicitia inter Deum et hominem justum, ut docet S. Thomas, II II, *Quæst.* XXIII, art. 1, ubi Suarez, Valentia et alii ostendunt omnes amicitie condiciones inveniri in charitate, qua homo fit amicus Dei.

Tertio, gratia facit hominem rectum et sanctum, ut voluntas, mens omnesque potentie sancto subdantur Deo ac legi Dei, ideoque hominem justum facit similem Deo, qualis creatus est Adam in statu innocentie, juxta illud *Ephes.* cap. IV, vers. 24: « Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate: veritatis. »

Quarto, gratia facit justum Dei filium et heredem, juxta illud *Coloss.* I, 12: « Gratiis agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Satorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis sue. »

Quinto, secum adducit omnes virtutes Theologicas, et morales supernaturales, puta prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, etc.; ac septem dona Spiritus Sancti, que primitus in Christo requiescisse ait Isaias, cap. XI, 2, dicens: « Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et reple-

bit eum spiritus timoris Domini. » Ita docet D. Thomas, I II, *Quæst.* LXIII, art. 3, et *Quæst.* LXVIII, art. 1, ac passim Theologus.

Sexto, gratia est semen gloriæ: sicut ergo ex semine nascitur arbor et fructus, sic ex gratia nascitur felicitas et gloria æterna.

Septimo, gratia est principium et causa tum satisfaciendi pro præteritis culpis, tum merendi augmentum gratiæ et gloriæ. Ita Concilium Tridentinum, *sess.* VI, cap. XVI, et S. Thomas, I II, *Quæst.* CXIV. Per gratiam ergo homo elevatur et fit ordinis non angelici, sed divini; adeoque consortis, socius et particeps divinitatis: hujus enim major participatio esse nequit, quam per gratiam.

Considerent hæc peccatores, ut videant quantum gratiæ bonum ob vilem voluptatem amiserint, omnibusque viribus illud recuperare cogitent; justi vero illud retinere, confirmare, augere et perficere satagent. Considerent id quod ait S. Joannes, epist. I, cap. III, vers. 1: « Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus; » et cap. III, vers. 2: « Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus. »

Dico *secundo*, justii sunt consortes divine nature, non tantum accidentaliter per gratiam sanctificantem, sed et substantialiter per ipsam naturam divinam eis communicatam, qua adoptantur a Deo in filios, heredes, et quasi deficiantur. Pro quo nota *primo*: Formalis justificatio et adoptio nostra totaliter consistit in charitate et gratia nobis indita et inherente, que in se complectitur, secumque affert Spiritum Sanctum, qui charitatis et gratiæ est auctor: nec enim gratia adoptans a Spiritu Sancto, nec Spiritus Sancti adoptio a gratia divelli potest, sicut radius a sole, et sol a radio divelli nequit, ut nec ejus lux a calore, aut calor a luce separari potest. « Hæc scilicet est charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, » ut ait Apostolus, *Rom.* V. Spiritus Sanctus enim per charitatem et gratiam nos formaliter justificat, inhabitat, vivificat et adoptat. Justitia enim inherens, sive gratia justificans, non est simplex utilitas, sed multa complectitur, scilicet remissionem peccatorum, fidem, spem, charitatem, gratiam, aliæque dona, ac ipsum Spiritum Sanctum donorum auctorem. Hæc enim omnia in justificatione infusa accipit homo, ut ait Concilium Tridentinum, *sess.* VI, cap. VII.

Hinc nota *secundo*: In justificatione et adoptione non tantum donator homini charitas et gratia, vel ipsa Spiritus Sanctus quoad dona sua dantur, ut nonnulli senserunt; sed etiam dantur ipsissima persona Spiritus Sancti, ac consequenter datur ipsa deitas totaque S. Trinitas, ita ut ipsa non tantum objective, sed et realiter et personaliter in anima justii cum donis, et per

dona sua novo modo fiat præsens, in eaque quasi in templo suo substantialiter inhabitet, eamque sibi uniat et quasi deificet, ac consequenter adoptet: quod sane magne est dignationis divinæ, neque ac dignitatis et consolationis nostræ. Potuisset enim nos Deus et Spiritus Sanctus ita justificare, ut solum faceret justos, non tamen adoptaret in filios. Rursum potuisset nos adoptare in filios per solam gratiam inherenterem; sed his non contentus ulterius voluit suam personam quasi annexere suis donis, eamque cum his nobis donare, itaque per seipsum nos adoptare. Id ipsum discrete docet S. Bonaventura in *I Sent.*, dist. xiv, art. 2. *Quæst.* I, qua tota ostendit Spiritum Sanctum, non tantum in effectu, sed etiam in propria persona quasi donum increatum justis dari, ut sit eorum perfecta possessio. Idem docet Magister Sentent., lib. I, disp. xiv et xv, ex S. Augustino et aliis, et Scotus, Gabriel, Marsilius ibidem. Idem clare assererat S. Thomas, *I part.*, *Quæst.* XLII, art. 3 et 6, et *Quæst.* XXXVIII, art. 8, ubi ostendit Spiritus Sancti nomen proprium esse donum, quia ipse donatur omnibus justis. S. Thomam sequuntur eius discipuli, ac nostri Patres Vasquez, Valenta et maxime Suarez, lib. XII *De Deo trino et uno*, cap. v, num. 11 et 12, qui inde inferunt, quod Spiritus Sanctus novo modo secundum substantiam suam incipiat præsens esse in anima iusti, quo ante non erat, citatque pro hac sententia S. Leonem, S. Augustinum, S. Ambrosium, adeoque cum S. Thoma eam ita certam esse asserit, ut contrarium dicere censet esse errorem. Probatur ex S. Scriptura, *I Corinth.* vi: «Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, quem habetis a Deo.» *Rom.* v: «Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.» *I Joan.* iv: «Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.» *Joan.* cap. xiv: «Quem mittet Pater in nomine meo, et apud vos manebit, et in vobis erit. Et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus;» et *Joan.* xvi: «Si abiero, mittam eum ad vos.» Rationem dat Suarez, num. 42: «Quia, inquit, dona gratiæ sui et quasi connaturali jure postulante realem ac personalem præsentiam Dei in anima per talia dona sanctificata; quia si per impossibile fingamus Spiritum Sanctum non esse alias realiter presentem intra animam, eo ipso quod anima talibus donis afficeretur, ipsemet Spiritus Sanctus veniret ad eam per præsentiam personalem, et maneret, quamdiu gratia in illa duraret.» Simili modo, inquit, Verbum præsens est humanitati Christi, ut si per impossibile antea non fuisset illi præsens, jam per unionem hypostaticam illi fieret personaliter et intime præsens. Addit deinde rationem moralem, quod scilicet per gratiam fiat perfectissima amicitia inter Deum et hominem, quæ postulat præsentiam amici, puta Spiritus Sancti, qui manet in anima amici sui, ut illi intime uniatur, in eaque tanquam in

templo suo resideat, colatur, ametur et adoretur.

Ex hac communicatione ipsiusmet personæ Spiritus Sancti et divinitatis, sequitur anima summa cum eo elevato et quasi deificatio, ac consequenter adoptio perfectissima et divinisima, scilicet non tantum per gratiam, sed et per substantiam divinam. Unde S. Basilius, homil. *De Spiritu Sancto*, ait Sanctos propter inhabitantem Spiritum Sanctum esse deos; dictum enim est illis a Deo: «Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes.» Indee probat Spiritum Sanctum esse Deum: «Necesse est enim, inquit, divinum esse spiritum, et ex Deo esse, qui diis divinitatis est causa.» Jam sicut prioris adoptionis, quæ fit per gratiam, causa formalis est ipsa gratia: ita hujus secundæ adoptionis, quæ fit per communicationem ipsius Spiritus Sancti, causa formalis est ipse Spiritus Sanctus animam justis inhabitans; medium vero, dispositio et vinculum est ipsa gratia: sicut unio hypostatica est medium et vinculum quo humanitas unitur Verbo; sed cum hæc dissimilitudine, quod hoc vinculum in Christo non sit aliqua qualitas, sed modus duntaxat substantialis; hic vero in adoptione nostra sit qualitas et forma realis perfectaque, puta charitas et gratia, quæ natura sua possit hæc personalem Spiritus Sancti communicationem, eamque secum afferat condescendente ipso Spiritu Sancto, quod sane mire ejus in homines *gratiæ personæ*, familiaritatem et benevolentiam demonstrat, ideoque jugi laude, meditatione et gratiarum actione est celebrandum.

Quocirca gratia justificans est quasi causa formalis hujus communicationis Spiritus Sancti, qui eam possit, illique indivulse conjungitur: sicut calor in igne est quasi causa formalis splendoris, qui ex eo resultat, et lux in sole est causa quasi formalis virtutis calefactiva, quam in se habet sol. Et sic gratia justificans est causa formalis uti justificationis nostræ, ita et adoptionis tam secundæ quam primæ, omniaque hæc complectitur et secum adducit. Nec aliud videtur velle Concilium Tridentinum, *sess.* VI, cap. iv et vii, cum contra modernos hereticos statuentes justificationem externam vel imputativam, docet in justificatione nos transferri in statum gratiæ et adoptionis filiorum Dei; et justificationis causam formalem esse justificationem Dei, «non quia ipse justus est, sed quia nos justos facit, justificationem in nobis recipientes, quam Spiritus Sanctus parit singulis prout vult, etc., dum sanctissimæ passionis Christi merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui justificantur, atque ipsis in hæret: unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, qui inseritur per fidem, spem et charitatem; nam fides, nisi ad eam spes accedat et charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit.» Porro charitas secum addu-

cit ipsam personam Spiritus Sancti, ut paulo ante ostendi: justificatio ergo et adoptio prima est accidentaliter, quia fit per gratiam et charitatem, quæ sunt accidentia; secunda ex prima profluens est substantialiter, ideoque diviniore, quia fit per communicationem ipsius Spiritus Sancti, ac naturæ divinæ, ideoque quasi substantialiter nos facit filios Dei, ut ejusdem quasi naturæ et essentia cum Deo Patre nostro simus.

Hinc Origenes, homil. 4 in *Levit.*, docet, quod societas nobis sit cum Patre, Filio et Spiritu Sancto, juxta illud *I Joan.* 1, 3: «Ut societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo;» ac consequenter, inquit, cum Sanctis et cum angelis. Hanc societatem dirumpit et abnegat, qui cum malis actibus suis, malisque sensibus ab eorum conjunctione separatur. Hæc Origenes.

Symbolice, finis divinæ consortis naturæ per Eucharistiam. Ita S. Cyrillus, *Catechesi* iv: «Sic, inquit, efficitur Christiferi (ac concorporei et consanguinei Christi, ut paulo ante dixerat), hoc est, Christum in corporibus nostris ferentes, cum corpus ejus et sanguinem in membra nostra recipimus; sic secundum B. Petrum divinæ naturæ consortes reddimur.»

Tropologice, Nysenus, initio operis *Epistolæ ad Harmoniam*, querit: Quid sit Christianismus? ac respondet: «Christianismus est imitatio divinæ naturæ,» ut cogitationes et actiones nostræ actionibus Dei similes sint, ab omni malitia et vitio alienæ, pure, sanctæ, et celestia sapiamus, celestibus afficiamur. Christianismus est conjunctio cum Christo, et professio vitæ Christi. Fieri enim non potest quin Christus sit et justitia, et puritas, et veritas, atque cujusvis mali vitatio; neque Christianus esse potest, qui non illorum nominum quoque communionem et societatem in sese ostendat; alioqui nomen et figuram Christiani habet, non veritatem et rem. Afferit exemplum simiæ, quæ a circulatore docta saltare et gestus humanos imitari, ac ad questum in theatrum producta, cum spectatores ei applauderent, censerentque simiam humanam veste et gestu præditam hominem esse; quidam ex eis callidior socio dixit: Ostendam tibi simiam esse simiam, non hominem: quare in theatrum simiæ obicit amygdala, quibus illa visis, oblitâ sui, omniaque doctrinæ et decori relicto circulatori magistro et præceptore suo, ad suam amygdala cucurrit, eaque enucleavit et comedit; itaque se simiam et bestiam, quæ non ratione, sed sensu et concupiscentia ageretur, ostendit. Ita Christiani multi habitum speciemque externam Christiani præ se ferunt, sed oblitâ suis cupiditibus quasi nucibus, Christianismi oblitâ in eas quasi pecora ruunt, itaque se non Christianos veros, sed fucatos; non homines ratione et fidē viventes, sed hominum simias esse ostendunt. Baptismus enim et Christianismus est mors criminum, et vita virtutum,» ait S. Cyrilianus, lib. II, *epist.* 2 *ad Donatum*, et Optatus

Milevitanus, lib. V *Contra Parmenionem*. Idem Nysenus laudans fratrem suum S. Basilium: «Genus illi, inquit, familiaritas et necessitudo erat cum Deo; patria vero, virtus.»

Quocirca graviter S. Leo, serm. I *De Nativitate*: «Agnosce, ait, o Christiane, dignitatem tuam, et divinæ consortis factus nature, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento cujus capitis et cujus corporis sis membrum. Reminiscere quia exutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen et regnum. Per baptismatis sacramentum, Spiritus Sancti factus es templum. Noli tantum habitorem pravis de te actibus effugare, et diaboli te iterum subjicere servituti; quia pretium tuum misericordie est Christi, qui in veritate te iudicabit, qui misericordia te redemit, qui cum Patre et Spiritu Sancto regnat in secula seculorum, amen.» S. Macarius, *hom.* 43, docet Deum universa potiri creatura; at societatem contraxisse cum solo homine, in eoque conquisecere: «Vides, ait, cognationem Dei cum homine, et hominis cum Deo? Quapropter sagax et prudens anima cunctas percurrens creaturas sibi quietem ipsa non reperit, nisi in Domino solo: nec Domino complacuit in illo, præterquam in solo homine. Si explices oculos ad solem, circum ejus reperies in cælo; lumen autem et radios in terram vergere, et ad terram tendere vim omnem lucis et splendorem. Sic etiam Dominus sedet a dextris Patris: oculum autem suum extendimus habet in corda hominum in terra degentium, ut auxilium ejus excipientes illic, ubi quis est, extollat: Quotiam, inquit, ubique sum, illic et minister meus erit.»

Porro licet gratia faciens nos divinæ consortes naturæ adducat et includat omnes virtutes, tamen S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, id ipsum appropriat virginitati: «Grandia nobis, inquit, et pretiosa virginitatis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ.» Quo facit id quod sequitur: «Fugientes eam quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem;» et illud *Sapient.* vi, 20: «Incorruptio facit proximum esse Deo.» Alii melius id ipsum appropriant charitati, quæ, ut ait S. Bernardus, serm. *De diversis affectionibus animæ*, ex affectu clamat: «Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei et pars mea, Deus, in æternum. Neque enim suum aliquid, non felicitatem, non gloriam, non aliud quidquam tanquam privato sui ipsius amore desiderat anima quæ ejusmodi est; sed tota pergit in Deum, unicuique ei ac perfectum desiderium est, ut introducat eam Rex in cubiculum suum, ut ipsi adhæreat, ipso fruatur. Unde et jugiter revelata facie, quoad potest, celestis sponsi gloriam speulando, in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu. Ex hoc plane audire meretur: Tota pulchra es, amica mea. Audet et ipsa loqui:

Dilectus meus mihi, et ego illi. Atque in huiusmodi felicissima et jucundissima confabulatione delectatur gloriosa cum sponso. »

S. Ambrosius, lib. VI, *epist.* 38 : « Quid illud atextam, inquit, quod hominem Deus divina fecit consortem naturæ, sicut in Epistola Petri legimus? Unde non immerito quidam ait : Cujus et genus sumus. Dedit enim nobis de cognitione sua, rationabilis scilicet naturæ, ut queramus illud divinum, quod non longe est ab unoquoque nostrum, in quo et vivimus, et sumus, et movemur. »

Anagogice, quod tamen accipi potest ut sensus litteralis, ac prioris jam dati pars ultima et complementum (gloria enim est consummatio gratiæ), erimus divine consortes naturæ plene et perfecte, cum divine gloriæ, felicitatis et regni Deus nos faciet participes in celo. Nam, ut ait S. Joannes, *epist.* I, cap. III, 2 : « Cum apparuerit, similes ei erimus, » et S. Augustinus, tract. 31 in *Joannem* : « Quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quam ut sit ubi est unicus, non æqualis factus divinitati, sed consociatus æternitati? » Idipsum innuit Petrus, dicens : « Ut per hæc edificimini divine consortes naturæ, » puta divine gloriæ participes. Deus enim per lumen gloriæ ostendens se clare Beatis, eosque seipso implens et beams, ita se in eos transfundit, ut eos sibi similes efficiat, puta beatos, gloriosos, divinos et quasi deos : nec enim altius asurgere potest homo, aut magis Deo uniri, in eumque transire. Unde S. Athanasius, *serm. 4 Contra Arianos* : « Ut enim Dominus, ait, induto corpore factus est homo : ita et nos homines ex Verbo Dei deificamur (*θεοποιούμεθα*, id est, *fimus Dei*), eo quod illud receptum sit in carne, et jam inde vitam æternam adipiscamur. » Et Nazianzenus, *orat.* 42, ait hominem divinitatem consequi, ut Dei claritatem videat; ubi Nicetas : « Deificatio, ait, omnis actionis et contemplationis est terminus. Deificatio, id est Dei visio et contemplatio : per hanc enim Beati Deum ita possident, ut cum eo quasi deificari et in Deum transire videantur, perinde ac ferrum plane ignitum in ignem converti videntur. »

Hoc sensu particula *ut*, cum dicitur : « Ut efficiamini divine consortes naturæ, » proprie significat causam efficiendam et finalem : gratia enim efficit gloriæ, quæ nos facit consortes divine naturæ et beatitudinis, atque gloria est finis gratiæ. Nam in priori sensu, litterali, *ut* significat causam formalem : gratia enim formaliter nos facit consortes divine naturæ, id est, gratos Deo, amicos, filios et heredes Dei, homines divinos et deiformes.

Denique ex hoc loco Henricus a Gandavo, lib. XIII, *Quest.* XII, censuit beatitudinem et visionem Dei fieri per illud divinitatis, ita scilicet ut Beatus videat Deum, hæcque visio beatus non producendo, nec active elicendo hanc visionem, sed mere passive se habendo : Deum enim

solum suo illapsu illam efficere et producere primum in anima, deinde in anima potentis. *Primo* ergo, inquit, ipsa anime essentia illuminante in-creata luce, scilicet ipsa deitate per illapsum lucet, et inflammata ardore charitatis ita ardet, ut in ipsa appareat nihil nisi Deus : sicut in ferro candente nihil apparet nisi ignis; deinde derivatur in potentias, nempe in intellectum, purgando ipsum ut clarius videat; et voluntatem, ut ardentius amet, itaque tota anima sit igne divinitatis accensa. Sic Henrici sententiam de formali beatitudine, quæ est ipsa visio et amor Dei visi, explicant et refellunt D. Soto in IV, *dist.* 43, *Quest.* I, art. 3, et Scotus, *dist.* 49, *Quest.* II. Noster tamen Vasquez, I II, *disp.* 8, cap. I, melius censet Henricum loqui de beatitudine et illapsu divinitatis objectivo, non formali : deitas enim est nostra beatitudo non formalis, sed objectiva, quia scilicet ipsa est objectum quod sui visione nos beat.

FIGULENTES (*ἀνεργησάντες*; in aoristo, id est, *cum aufergeritis*; Pagninus et Tigurina, si *refugeritis*) EUS QUE IN MUNDO EST CONCUPISCENTIA CORRUPTIONEM, — *τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς*, id est, « corruptionem que est in concupiscentia in mundo; » Pagninus et Tigurina, si *refugeritis* a corruptione que est in mundo per concupiscentiam : concupiscentia enim cum sit carnalis et sordida, plane repugnat divine naturæ, quæ purissimum et sanctissimum est spiritus. Rursus ipsa corrumpit tam corpus, quam animam : unde Casarius Arelatensis, *hom.* 11 : « Incomparabiliter, ait, graviorem potorem reddunt cogitationes luxuriosæ, quam cloacæ. » Si ergo divine naturæ consortes effici cupimus, necesse est ut concupiscentiæ renuntiemus et bellum indicamus.

Unde S. Leo, *serm.* 4 *De Nativitate* : « Deponamus ergo, inquit, veterem hominem cum actibus suis, et adepti participationem generationis Christi, carnis renuntiemus operibus. » Idem, *serm.* 2 *De Ascensu* : « Sursum vocatos animos, ait, terrena desideria non depriment, ad æterna prælectos peritura non occupent, viam veritatis ingresses fallaces illecebres non retardent, et ita a fidelibus hæc temporalia decurrantur, ut peregrinari se in hac valle mundi cognoscant, in qua etiamsi quando commoda blandiantur, non amplectenda nequiter, sed transeunda sunt fortiter. » Et vox : « Cui autem nisi diabolo carnales militant voluptates, qui animas ad superna tendentes corruptibilibus bonorum delectationibus obligare, et ab illis sedibus de quibus ille excidit, gaudet abducere? » S. Hilarius in *Psal.* CXVII, *littera hebr.* : « Patens, inquit, Deo est fidelis pectoris et ampla possessio, ut inhabitet et inambulet. Sed qui inhabitat, qui inambulat, quid tertium addidit? Et ego ero illorum Deus. Ecce promissam nobis ab eo portionem, ut simus Dei inhabitatio. Et dum in nobis ambulat, fit nobis ipse possessio, si sæculum relinquamus, si possessioni terrenæ labili renuntiemus, si hereditatem caducorum

respuamus, si viventes de sæculo exeamus. » Qui enim semel se in divinitatem misit animus, non nisi Deo et divinis pasceatur; cætera ut exilia et villa fastidit.

3. VOS ACTEM CURAM OMNEM SUBINFERENTES. — Græca addunt *καὶ ἀπὸ τοῦτο*, id est, *et hoc ipsum*, scilicet facite, ut fugiat concupiscentiam, quæ jam dixi, ad id « omne studium conferentes. » Ita Clarus, Cajetanus, Valabius (1). Transit S. Petrus a Deo ejusque donis ad fidelem ejusque officium, ut scilicet donis Dei jam dictis digne utatur, obsequatur, cooperetur, nec otiosa ea esse sinat; sed ea operando adaugeat et perficiat, ut quasi servus fidelis Deo repositi rationem talentorum dicere possit : « Domine, mna tua decem mnas acquisivi, » *Lucæ* XII, 16, ideoque ab eo audit : « Ego serve bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates. »

Nota : Pro *subinferentes* græce est *κατακόψασθε*, quod ex duabus præpositionibus componitur, scilicet *κατὰ*, id est *sub*, et *κόψω*, id est *sub*, præter, prope, obiter. Hæc ergo vox significat, primo, gratiam per se solum non sufficere ad salutem, sed requiri cooperationem liberi arbitrii, a ut subinferatur auditendo etiam nostræ voluntatis efficiacia. Adjutor enim noster Deus dicitur, nec adjuvari potest, nisi qui etiam aliquid sponte conatur; quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis in quorum natura rationem voluntatem non condidit, salutem nostram Deus operatur nobis, » ait S. Augustinus, lib. *De Peccat. mer.*, cap. v. Idem, *serm.* 43 *De Verbis Domini* : « Agis, inquit, si agaris : et bene agis, si a bono agaris. »

Secundo, τὸ κατὰ, id est *sub*, significat in operibus gratiæ et salutis præter gratiam quasi dominantem, obsequi vero voluntatem quasi pedissequam et ancillam. Unde ait : « Ministrate, » quasi ministri gratiæ; gratia enim excitat voluntatem, ut assurgat ad opus celeste et divinum, ut docet Concilium Tridentinum, *sess.* VI, cap. v. Erravit ergo Pelagius, qui gratiam fecit pedissequam naturæ et liberi arbitrii : « Deus est enim qui operatur in nobis et velle et perficere, » ait S. Paulus *Philipp.* II, 13, utique per gratiam. Gratia ergo excitans et operans prævenit voluntatem; voluntas deinde gratiæ cooperatur, itaque gratia ex operante fit cooperans. Natura enim et voluntas ad opera salutis est infirma, impotens et per peccatum mortua : per gratiam ergo quasi animata et vivificata a somno et morte excitatur, roboratur et fit potens ad ponendum, sperandum, amandandum Deum, juxta illud : « Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus, » *Ephes.* v, 14.

Tertio, τὸ κατὰ, id est, *sub*, præter, significat

(1) Verendum, ob id ipsum, et connectendum cum vers. 3. Kai sumitur pro consecutivo ut sæpius alias in sacris litteris.

præter voluntatis et naturæ meritum et ordinem esse, quod illa ad hæc dona salutis et gloriæ, quæ supra sunt et superioris ordinis, ordinatur : nimirum quod debeat voluntas a gratia supra naturam elevari et quasi fieri supernaturalis, ut supernaturalia opera fidei, spei, charitatis, etc., operari possit, quibus perveniat ad salutem : in hisce enim operibus voluntas nil per se potest, sed debet elevari a gratia : unde a gratia habet opus omnem dignitatem et meritum; a gratia enim habet quod sit opus charitativum, celeste, supernaturale, divinum, meritum vitæ æternæ; a voluntate vero habet quod sit opus humanum, voluntarium, liberum. Tæ ergo κατὰ significat voluntatem, quasi præter ordinem, per gratiam elevatam irrepere et insinuarè sese in hos actus supernaturales, nec suis viribus quidquam posse operari in hisce actibus, sed omnes vires ad eos operandos accipere a gratia; et sicut ergo ferrum per se non potest calefacere, sed si igni uniatur fiatque ignitum, ab igne accipit vim calefaciendi et urendi : sic præter et voluntas a gratia accipit vim credendi, sperandi, amandi Deum, etc.

Quarto, τὸ εἰ, id est *in*, significat voluntatem tantum Dei donum debere studiosè complecti, omnesque suas vires conferre et inferre in opera hæc divina. Unde ait : « Omni curam, » græce *κατά*, id est studium, diligentiam, sollicitudinem, nisum, conatum, « subinferentes, ministrare, » *ἐπιπροσκόψασθε*, id est suggerere, suppeditare, præstare, subministrare, adicite, adjungite exhibete.

In *FIDE*. — Aliqui legunt τῆς πίστεως, id est *fidei*, *q. d.* subministrate fidei vestræ vigorem et virtutem, item scientiam, abstinentiam, patientiam, pietatem, etc. Facite scilicet ut fides vestra non sit otiosa, sed harum virtutum operatrix et negotiosa.

Verum alii passim legunt ἐν τῇ πίστει, *in fide*, id est, *cum fide*, vel per fidem : fides enim viva excitat virtutem, patientiam, pietatem, etc. Ubi nota : Vox *in* significat primo, connexionem virtutum, scilicet eas inter se esse connexionas, *q. d.* Fidei annectite virtutem, virtuti scientiam, etc.; *secundo*, unam ab alia roborari et vigorem accipere, *q. d.* Fidei inserite virtutem, virtuti scientiam, quasi medullam ossi, vigorem membris, spiritum corpori : enervis enim et infirma est fides, nisi virtute suffulcatur; et virtus, nisi scientia dirigatur, etc.; *tertio*, earum medium et ordinem, *q. d.* in fide, id est, per fidem, excitat in vobis virtutem, per virtutem scientiam, per scientiam abstinentiam, etc.; *quarto*, earum coronam et coronidem : sicut enim annulus aureus insertus alteri, et hic alteri et alteri, efficit catenam et quasi coronam auream : ita fides inserta virtuti, virtus scientiæ, scientiæ patientiæ, patientiæ pietati, etc., efficit orbem et coronam virtutum, quæ instar monilis, aut cyclicæ aureæ, mire vestit, ornat et perficit animam.

VIRTUTEM, — τὴν ἀρετὴν, id est virtutem proprie dictam, non δύναμιν, id est potentiam, q. d. Fidei jungit virtutem operis, cognitioni addit praxin. Ita Œcumenius, *Secundo* et aptius, per virtutem accipit virtutis vigorem, robur et fortitudinem: nam ἀρετὴ dicitur quod habeat aliquid ἰσχυρῆς, id est Martis, puta quod martialis sit, bellicosa, mascula, robusta, generosa, heroica. Si enim quamlibet virtutem acciperet, non subjungeret patientiam, pietatem, etc., utpote quæ sub generico virtutis nomine quasi species comprehenduntur. Sensus ergo est, q. d. Commendo vobis, o fideles, uti fidei robur, ita vigorem virtutis, puta fortitudinem ad omnia ardua heroice superanda, quam aliis elogiis vobis non commendo, quia ipsa se sua specie et pulchritudine sat superque commendat: nimirum non eget honestamento virtus: ipsa suum decus est; sicut vitium et mollities animi non eget vituperio; ipsa enim sibi dedecus est: virtus enim a viro dicta est; unde proprie significat fortitudinem, quod ea viro congruat. Ita Cicero *Tuscul.* II: « Appellata est, ait, ex viro virtus. Viri autem propria maxime est fortitudo, cuius munera duo maxima sunt, mortis dolorisque contemptio. Utendum est igitur his, si virtutis compotes, vel potius si viri volumus esse, quoniam a viris virtus nomen est mutuata. » Virtus ergo est perferendorum malorum fortis atque invicta patientia. Idem, *Philipp.* 4: « Omnia alia, ait, falsa, incerta sunt, caduca, mobilia; virtus est una altissimis defixa radicibus, que nunquam ulla vi labefactari potest, nunquam dimoveri loci. » Virtus ergo poscit robur Socraticum; et Virgil. *V. Æneid.*:

Tunc pudor incendit vires et conscia virtus.

Hinc rursus Cicero ad *Plancum*, lib. X, docet virtutem omnia quamvis ardua transcendere, omnia occupare: « Omnia summa, ait, consecutus es virtute deque, comite fortuna. » Et pro *Plancio*: « Is gloria maxime excellit, qui virtute plurimum prestat. » Pindarus vero in *Isthmiis*, ode 6: « Si quis hominum, ait, sumptu delectatus et labore, exeret a Deo structas virtutes, simul Deus illi amabilem gloriam serit, jam ad ultimos fines felicitatis appellens anchoram jecit, divinitus honoratus existens. » Clemens Alexandrinus, lib. IV *Stromatum*, citat illud Simonidis: « Fertur virtus habitare in rupibus aditu difficilibus; » et Hesiodum, qui dicit sudorem ante virtutem esse positum:

..... Via longa est atque acclivis ad ipsam.
Ardua namque prius, sed cum ad fastigia ventum,
Fit facilis.

Exigit ergo S. Petrus, ut fideles in fide et vita Christiana sint non segnēs et debiles, sed alacres et valentes, uti fuit S. Valentinus Martyr, qui suo fidei vigore et valore pene Claudium II Imperatorem ad Christum convertit, ut habet

ejus Acta 14 februarii. Tales fecit S. Petrus suos cives et subditos, ut Romani essent, id est Valentini: Roma enim primitus dicta est Valentia, teste Solino Polyhis, cap. II, et Dionysio Halicarnasso, lib. I *Antiq. Roman.* Unde etiam græce dicitur βουλή, id est, robur.

Hinc illa virtus Martyrum Romanorum, in confinis persecutionibus et tormentis a S. Petro usque ad Sylvestrum, puta a Nerone usque ad Constantinum per 300 annos: quibus proinde recte accinas illud *Psalm.* LXVII, 36: « Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel, ipse dabit (imo dedit) virtutem et fortitudinem plebi suæ; benedictus Deus, » qui facit Martyres fortes, quasi novos Israeles dominantes tyrannis ipsique Deo.

IN VIRTUTE AUTEM SCIENTIAM. — *Primo*, per scientiam Œcumenius accipit perfectam mysteriorum Christi et Dei cognitionem, que, inquit, « non cullibet advenit, sed ei tantum, qui ex operibus prestantioribus per habitum exercitatus sensus sibi comparavit. » *Secundo*, S. Augustinus, *XIV de Trinit.*, cap. I: « Sapientia, ait, est rerum divinarum cognitio; scientia vero rerum humanarum. » *Tertio*, Arias per scientiam accipit intellectum S. Scripture. *Quarto*, Gregorius de Valentia, I part., disp. I, *Quest.* I, puncto 3, § 1, et alii Scholastici per scientiam accipiunt Theologiam, que ex principis fidei conclusiones theologicas educit, quam ex hoc loco probant esse scientiam. *Quinto* et genuine, per scientiam accipit practicam, puta prudentiam Christianam et divinam, que docet quid Christiano, quolibet loco, tempore cæterisque circumstantiis agere aut non agere conveniat: quam S. Antonius dicebat esse principem; S. Bernardus, serm. 49 in *Cantic.*, aurigam virtutum cæterarum. Vide Cassianum, *Collat.* lib. II, cap. II.

Unde S. Petrus ait hanc scientiam parere abstinentiam, patientiam, pietatem, amorem fraternitatis, et charitatem. Rursus eam nasci ex virtute, id est, fortitudine: fortis enim et masculus animus rectus est, recteque de agendis judicat; mollis vero et effeminatus, quia in suas cupiditates nimis propendit, hinc pravius est, et perverse de agendis judicat. Vide S. Bernardum, serm. 3 in *Vigil. Nativ.*, ubi damnat eam doctrinam, quæ operibus bonis destituitur, solamque veram esse scientiam docet eam, que vitam componit et mores emendat. Idem, serm. 36 in *Cantic.*: « Sunt, ait, qui scire volunt ut sciant, et turpis curiositas est; et sunt qui scire volunt ut sciatur et ipsi, et turpis vanitas est; et sunt qui scire volunt ut scientiam suam vendant, et turpis questus est. Sed sunt quoque qui scire volunt ut edificent, et charitas est; et item scire volunt ut edificentur, et prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ: quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant. » Idem, lib. I *de Conscientia*, cap. II: « Multi, ait, scientiam quaerunt, pauci conscientiam. » Vera ergo

scientia dirigit, rectamque et sanctam facit conscientiam. Unde S. Augustinus, *epist.* 119, cap. XXI: « Sic, inquit, adhibetur scientia tanquam machina quædam, per quam structura charitatis assurgat. »

6. IN SCIENTIA (id est, cum scientia, et per scientiam) AUTEM ABSTINENTIAM. — Scientia enim sive ethica Christiana, primo docet abstinentiam, sive temperantiam in cibo et potu, cæterisque carnis voluptatibus, ne per eas magnitudinem donorum Dei afficiamus contumelia, ait Clarius: nisi enim hæc primo refrænentur, ad alias virtutes progressus fieri nequit, præsertim quia ex intemperantia et gula omnia vitia oriuntur, ut docet S. Gregorius, III parte *Pastorum*, admonit. 20. Adde scientiam et abstinentiam esse comites et quasi sorores, ut una sine alia reperiri nequeat; unde Daniel cum sociis, cap. I, per abstinentiam adeptus est rerum omnium scientiam; et Salomon: « Cogitavi, ait, in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, » *Eccles.* II, 3. Rursus abstinentia connexa est virtuti et fortitudini; nam, ut ait S. Bernardus, serm. 1. *De omnibus Sanctis*: « Quid mirabilius aut quod martyrium gravius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas et pretiosas algere, pauperate premi inter divitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? » Pro abstinentiam græce est ὑπακουσία, id est temperantiam, vel continentiam, que generalis est virtus modum ponens superbie, iræ, gula, libidini, avaritiæ, acediæ, vitisque omnibus, omnesque actiones hominis moderans et componens. Unde Œcumenius per continentiam accipit modestiam quæ scientiam moderetur, ne superbiat mentemque inflat. Alii accipiunt castitatem: hæc enim est comes et soror sapientiæ. Unde utraque specie matrone in visione apparens S. Gregorio Nazianzeno dixit: « Nota tibi sumus et familiares. Altera enim ex nobis sapientia, altera castitas dicitur; et misse sumus a Domino tecum habitare, quia iuendum nobis et mundum in tuo corde habitaculum preparasti. » Ita Rufinus in *Prologo Apolog.*, et Aldhelmus, *De Laudib. Virg.*, cap. XIII.

IN ABSTINENTIA AUTEM PIETATIUM. — Quia, ut ait S. Gregorius, III parte *Pastor.*, admonit. 20, « mentes abstinentium plerumque impatientia a sinu tranquillitatis excutit, hinc S. Petrus eis ut adesset admonuit; » quod intellige de rigida et nimia abstinentia ac jejuniis: hæc enim corpus debilitat et exciucat, ideoque bilem acuit, indeque iram et impatientiam. Moderata enim abstinentia et sobrietas uti corpus, ita et animum componit, facitque moderatum, patientem et hilarem; idque significat hic S. Petrus. « In abstinentia » enim, id est, per abstinentiam, ait, « ministrare patientiam: » patientia enim major aliorque est virtus quam sit abstinentia. Unde Sapiens *Prov.* XVI, 32:

« Mellior est, inquit, patients viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium; » quia, ut explicat S. Gregorius, hom. 25, ab hoc urbes « quæ extra sunt vincuntur, per patientiam vero ipse a se animus superatur, et semetipsum sibi-metipsi subjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantia sternit. » Pro patientiam græce est ὑπομονή, id est, tolerantiam, sustententiam, per quam aliqui accipiunt perseverantiam in abstinentia, ut scilicet abstinentia non sit unius diei aut mensis, sed continua per omnem vitam, utque omnibus voluptatibus et tentationibus fortiter et constanter resistat (non vero enim fit ut quem tormenta non vincunt, vincat voluptas), uti de adolescente illo, qui a muliere tentatus præmordens linguam, illam in eam expuit, refert S. Hieronymus in *Vita S. Pauli Eremitæ*, itaque voluptatem vinceantem vicit.

IN PIETATIUM (per patientiam) AUTEM PIETATEM. — *Βεβαίως*, id est, Dei cultum, ut homo patients in Deum plus evadat: afflictiones enim eum dedecunt facitque humilem, ac cogunt ut invocet Deum pro ope. « Patientia, ait Œcumenius, subintrans rem omnem absolvit, et perfectiorem erga Deum obedientiam reddens, pietatem nobis conciliat. » Porro pietas, quia Deum respicit et colit, alior est gradus majorque virtus quam sit patientia. Est ergo hic catena, simulque climax et gradatio virtutum. Unde Beda et Dionysius, octo hæc S. Petri virtutes assimilat octo gradibus, quibus ascendebatur ad templum Salomonis. Insuper jungit Petrus patientiam pietati, ut doceat fideles qui tam multa et dura patiebantur, ea omnia referre per pietatem ad Dei cultum, ut illius amore et honore omnia generose sustineant, uti fecere martyres. Pietas ergo est condimentum et perfectio patientiæ, sicut patientia est occasio et illex pietatis.

Aliqui per pietatem accipiunt benignitatem, quasi requirat S. Petrus ut patients erga eos qui se affligunt, sit pius, id est benignus, beneficus et misericors; unde S. Augustinus *X De Civit.*, I, ait *βεβαίως*, id est pietatem, licet proprie congruat Deo, tamen sæpe in operibus misericordie frequentari; quia hæc mire placet Deo, isque quasi sacrificiis ipse placeatur. Verum hæc opera includuntur in amore fraternitatis, de quo subdit S. Petrus:

7. IN PIETATE AUTEM AMOREM FRATERNITATIS, — quia Deo non placet pietas nisi amore fraternæ condituri, si scilicet sit exers beneficentiæ, iuxta illud: « Misericordiam volo, et non sacrificium, » *Matth.* IX, 43, ubi significat Deus se magis coli et honorari amore fratrum, quam sacrificio. Vult ergo ipse pietatem fidelium non esse aridam et otiosam, sed ad fratrum amorem, id est, proximorum commoda et salutem dirigi. Contra hoc peccant acervuli fideles ita suis devotionibus addicti, ut fratrum et pauperum obliviscantur, quin et avaræ suæ recondant, nec quidquam in agentes conferre velint.

IN AMORE AUTEM FRATERNITATIS CHARITATEM. — Caritas enim est summa et culmen virtutum, quas earum orbem et circulum jam recensitis perficit et coronat; estque quasi gemma in anulo (1).

Vult ergo S. Petrus amorem fraternum, non mere esse fraternum, id est, manare ex nudo amore proximi, sed condiri et animari vera charitate Dei, ut scilicet ex amore Dei amemus proximum, quasi imaginem et participium Dei, adeoque in proximo amemus Deum, illique subvinamus propter Deum, ideoque non distinguamus in proximo qualitates et conditiones, ut, v. g. amemus cives, non externos; cognatos, non a cognitione remotos; amicos, non inimicos: Deus enim inter hos non distinguit, sed omnibus se Deum exhibet pliendo super bonos et malos, beneficiendo iustis et iniustus, ideoque charitas Dei neminem excludit, sed omnes suis visceribus complectitur. « Amicos diligere omnium est, inimicos autem solum Christianorum, » ait Tertullianus ad *Scopulum*, cap. 1.

Hæc est ergo catena octo virtutum S. Petri perfecte ornans Christianum, si nimirum fidei jungatur virtus, virtuti scientia, scientiæ abstinence, abstinence patientia, patientiæ pietas, pietati amor fraternus, amori fraterno charitas. In his consistit summa et perfectio vite Christiane: hæc sanctorum absolutum et perfectum efficiunt Christianum: fides enim, pietas et charitas reddunt officium debitum Deo; scientia, abstinence et patientia reddunt debitum sibi; amor fraternus reddit debitum proximo.

8. HEC ENIM SI VOBISUM ADSINT (Græcæ habent, ταύτα γὰρ ὑμῖν ἀνάγκη, quæ vel conditionale verti possunt, id vertit Noster, vel absolute: « Hæc enim cum vobis adsint. » Ita Pagninus et Tigurina; aptius tamen conditionale: exhortatur enim S. Petrus fideles ad studium virtutum ex earum fructu, dicens: Hæc enim si vobisum adsint) ET SUPERENT (id est, abundant, exsuperent: hoc enim significat τὸ περισσεύειν (2); perperam ergo Beda, Glossa, Hugo et Thomas Anglicus, « si superent, » inquit, hoc est, si vincant vitia contraria), NON VACUOS (Græcæ ἀργούς, id est otiosos), NEC SINE FRUCTU (honorum operum: unde pro ἀργούς, id est sine opere) VOS CONSTITUENT IN DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI COGNITIONE, — q. d. Si adsint vobis virtutes, quas jam recensui, efficiunt ut vestra fides et cognitio Christi non sit inanis, otiosa, infrugifera et expers meriti, sed in opera virtutum jam dictarum sese exerat, itaque sit plena, negotiosa, frugifera et ingenti meritorum numero dives et locuples. Ita Adamus, Arias, Salmeron, Thielmannus et alii. Dicit hoc S. Petrus contra Si-

monem et Gnosticos, qui docebant nos sola fide justificari, uti docent moderni Huguonoti, quos recto Hugnosticos voces. Unde contra eodem S. Jacobus, cap. II, multis probat fidem sine operibus esse vanam et mortuam. *Secundo*, Lyranus, Hugo, Dionysius per « cognitionem Christi » accipiunt, visionem beatificam, q. d. Hæc virtutes parient vobis cognitionem Christi perfectam, scilicet visionem beatificam. Addit Cajetanus, q. d. Hæc virtutes facient ut in hac vita crescat in cognitione et amore Christi. Favent Græcæ, quæ habent εἰς τὴν ἐπίγνωσιν, id est, in cognitionem, scilicet majorem et pleniorum, juxta illud cap. III, vers. 18: « Crescite in gratia et cognitione Dei nostri. »

Denique Œcumenius, Hugo, Glossa et Catharinus per « cognitionem Christi » accipiunt diem iudicii, quo scilicet Christus cogniturus est, examinaturus et iudicaturus de singulorum virtutibus et vitis. Verum prima expositio uti planior, ita et germanior est, præsertim quia S. Petrus ἐπίγνωσιν vocat cognitionem quam in hac vita habemus de Christo, ut patet vers. 2 et 3; diem autem iudicii et beatificæ visionis, vocat diem revelationis Christi, ut patet *epist.* I, cap. I, vers. 8, 7, 13.

Nota: Pro *constituent* Græcæ est καθίστανω, id est, ponent, stantent, collocabunt, q. d. Hæc virtutes vos deducunt ad veram et plenam cognitionem et scientiam, in eaque quasi in luce clarissima et jucundissima fixe firmiterque collocabunt, adeoque a cognitione via deducunt ad cognitionem et visionem patriæ, in qua v. debitis facie ad faciem Deum Deorum in cœlesti Sion, Significat S. Petrus veram et plenam cognitionem Dei et Christi esse summum bonum, et beatitudinem tam hujus vite per fidem, quam futuræ per spem diem et visionem, juxta illud Christi: « Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum, » Joannis XVII. Opponit enim S. Petrus virtutibus præditos et virtutibus destitutos, quod iis præditi collocentur in plena cognitione Dei et Christi quasi in loco paradisi, iis vero destituti quasi cæci versentur in tenebris abyssi; unde de iis subdit: « Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est et manu tentans; » virtutes enim sunt lumina practica quæ animam mire ornant et illuminant, ac in Dei cognitione quasi luce clara collocant et confirmant; sicut fructus arborem stabilunt: faciunt enim ut ita profundiores in terra radices agat, quibus succum, quem fructibus suggerat, hauriant. Hinc Clemens Alexandrinus, I *Pædagog.*, cap. 6, et IV *Strom.*, II, ac Damasceus, *Paralipomen.* I, cap. LXV, τὸ ἐπίγνωσιν, id est, scientiam, et cognitionem prædicitum, vocat virtutum perfectum, qui scientiam virtuti et praxi jungat, ac alios quoque docet et perficit.

9. CUI ENIM NON PRÆSTO SUNT HÆC (qui desunt octo virtutes jam recensitis), CÆCUS EST, — practico scilicet, quia non habet practicos practica fidei et cognitionis oculos; hi enim sunt virtutes jam

dictæ. Hinc Christus de Pharisæis, qui habebant fidem praxi virtutum carentem: « Simile illos, inquit, cæci sunt et duces cæcorum, » Matth. xv, 14; et ante Christum prævidens eos Isaias, LIX, 10, deplngit: « Palpavimus sicut cæci parietem, et quasi oculis attractivimus, impingimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. » Et Sophonias, I, 17: « Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt. » Et Job v, 14: « Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. » Significat S. Petrus: « s qui virtutibus carent, quasi cæcos in tenebris ignorantie versari, quia carent prudentia et scientia practica, quæ est lux et dux virtutum. Anagogice Œcumenius id refert ad adventum Christi ad iudicium, qui erit instar solis fulgidus et gloriosus: « Nam tunc imbris cæcitas orietur, quia et iusti ad tantum lumen quamdam veluti sentient imbecillitatem. »

ET MANU TENTANS. — Puta viam prætentans: cæci enim quia oculis carent, manu viam prætentant et quasi palpant, necubi labantur vel impingant. Græcæ ἁψαμέντων, quod primo verti potest, *causis oculis existens et incedens*: μῦς enim est claudus, ὄμας vocant oculos. *Secundo*, μασσῶτων, id est, muris habens oculos, μῦς enim est mus: murrem accipe subterraneum, puta talpam, q. d. Qui virtutibus caret, cæcū ut talpa, quæ manibus palpat et terram subruit.

Hi nota eos qui non virtuti, sed carni et mundo student, recte comparari talpis. Primo, quia sicut talpæ habent oculos, quos reipsa curiose intuitus sum, sed pellicula obduclos, ne a terra dum eam subruunt lædantur, ideoque eorum usu, puta visu destituntur: sic et isti mentam habent, sed cupiditatibus velatam et cæcatam; ideoque ea non utuntur, quia sensibus aguntur velut talpæ terre incumbentes. Quare in aggerendis opibus rebusque terrenis discernendis sunt lynces, in cœlestibus talpæ. Id de talpa docet Aristoteles, lib. I *De Hist. anim.*, cap. IX: « Habent, inquit, oculos animalia, quæ animal generant, omnia præter talpam, quem modo quodam habere dixerim, cum tamen omnino habere negem, quippe cum omnino quidem nec videat, nec perspicuos habeat oculos: verum si quis prætentam membranam detrahāt, locus oculorum apparet et pars nigra eorumdem. » Unde illud Virgili: « Talpæ oculis capti; » et Plinius, lib. III, cap. III, ait « talpas a natura damnatos cæcitate perpetua. » Idem, lib. XI, cap. XXXVII: « Talpis, ait, visus non est, oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahāt membranam. » *Secundo*, talpæ quia non vident, hinc acutius audiunt, natura pensante visum auditu, libique vim alibi oculos fortius exerent. Ita Plinius, lib. X, cap. LXIX, docet hominem superare cætera animalia tactu et gustu, at reliquis sensibus superari ab iisdem: nam « aquilæ, inquit, clarius cernunt, vultures sagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obruti terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Præterea voce

omnium in sublime tendente, sermone exantiant; » sed fabulosum est, quod addit: « Si de his loquere, intelligere etiam dicuntur et profugere. » Ita mundani auditu pollent, totique sunt auriti, ut audiant nova, curiosa, secreta, præsertim quæ proximi famam lædunt, etiam absentes et toto orbe semoti, atque apud antipodum gentis. Tertio, talpæ ita terre inhiant, ut defossi videantur sepulchrisque similes, ait Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Ita carnales in carne, mundani in mundo se defodiunt et sepeliunt. Quarto, talpæ sua antra habent sub terra, lucifugæ sunt, solemque fugiunt; in sua antra germina et radices pro annona coacervant: ita avari non nisi coacervandis opibus, gulosis deliciis, superbi honoribus student. Quinto, talpæ insano labore pedibus quasi manibus terram assidue suffodiunt, adeo ut integras subinde arbes subruant. Ita Plinius, lib. VIII, cap. XXXIX: « M. Varro, ait, auctor est a cuniculis suffossim in Hispania oppidum, a talpis in Thessalia, a ranis civitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa, ex Gyaro, Cycladum insula, incolas a muribus fugatos. » Ita mundani qui insano cupiditatis aliequus cestro agitantur, ut a poliantur omnia concitant, omnia miscent et turbant, adeoque integras sepe urbes et regna convellunt, bellis cædibusque conficiunt.

Tertio, μασσῶτων verti potest, *conitens vel nitens oculis*: unde ab Aristotele, sect. XXXI *Problem.*, myopes vocantur qui proxima vident, remota non vident. Et Hesychius in lexico: μασσῶτων, αἱ λέγονται ἐκ τῆς γῆς τὰ κατὰ ἔγγυς ὁρᾶσθαι, τὰ δὲ ἐξ ἀποστάσεως; τῶν ἑσθῶν; Gellius vero, lib. IV, cap. II: myops, inquit, est lusciosus; et Œcumenius hic: « Lusciosus esse, ait, id est μασσῶτων, nihil aliud significat, quam cæcutire; » et clare Budæus: « Myopes, ait, dicuntur, qui inde ab initio ortus sui nisi admota oculis contueri nequeunt; » eujusmodi multos videris sui res intendens oculis prope contingunt, et limis etiam semeliviscus oculis aspiciunt, quos lusciosos vocamus, Græci κακὸς ὄψα; nuncupant. Sic ergo S. Petrus myopes vocat eos, qui terrena sapiunt, utpote qui non cernant cœlestia, longius, scilicet quasi extra mundum posita, sed terrestria tantum, quæ proxima sunt: quantum hoc non satis congruit cum τὸ cæcus est, nisi per cæcum accipias cæcutientem. Vere S. Gregorius XXV *Moral.*, cap. IX: « Qui, inquit, errant in Dei cognitione, juste traduntur ut errent pariter in agendis; imo S. Paulus, *Roman.* cap. I, vers. 28, loquens de philosophis, qui eum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt: « Et sicut, inquit, non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, » etc. Sicut ergo fides mater est omnis virtutis, ita infidelitas omnis vitii.

Hinc tales sunt similes vesperilionis (μυρτῆρος enim per o deduci potest ab ἐσθῶν, id est vesperilio), qui conflatus est ex mure cave, videturque talpa

(1) Aliis charitas hic est dilectio erga homines omnes, etiam non Christianos.

(2) Melius - in dies accrescunt.

alatus, ideoque parum videt; unde solem fugit, et noctu volat, de quo plura dixi *Isaie* II, 20. De his ait Christus: « Modicum lumen in vobis est; ambulat dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant; et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat, » *Joannis* XII, 35.

OBVIATIONEM ACCIPIENS PURGATIONIS VETERUM SCORUM DELICTORUM, — *q. d.* Fidelis qui virtutes abdicat et in vitia relabitur, obliviscitur baptismi et Christianismi, quo accepit remissionem peccatorum in Gentilismo vel Judaismo perpetratorum, quoque spondit se Christiane et sancte victurum. Rogatus enim: « Abrenuntias Satanæ et omnibus ejus pompis? » respondit: « Abrenuntio. » Ita *Œcumenius*. Vere S. Augustinus, lib. I *Contra duas epist. Pelagii*, cap. XIII: « Dicimus, ait, baptismum dare indulgentiam omnium peccatorum et auferre crimina, non radere. » Vide Concilium Tridentinum, sess. V, in decreto *De peccato origin.*, et sess. VI, cap. XI.

40. QUAPROPTER, FRATRES, MAGIS SATAGITE. — *Te magis potest referri vel ad quapropter*, ut referunt Græci; et tum idem est quod « potius, » continuatque antithesin eum eo quod præcessit, *q. d.* Nolite oblivisci purgationis delictorum, sed potius sagitate ut per bona opera certam vestram vocationem faciat. Vel ad *satagite*, *q. d.* Magis magisque in dies satagite, etc. Pro *satagite* græce est *ἐπιδοκάζω*, id est *studete*, date operam, satagite. Satagere enim est satis angere, vel satis, id est multum agere quasi sollicitum. Unde Quintilianus, lib. VI, cap. IV: « Afer, ait, venuste Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejectantem et impotentem; non agere dixit, sed satagere. » Melius S. Marthæ satagebat circa frequens Christi ministerium, *Luce*, X, 40.

UT PER BONA OPERA. — Hæc verba desunt in Græcis plerisque codicibus; in nonnullis tamen reperiantur. Certum est ea vel legenda, vel subaudienda esse: vocationem enim nostram certam facere non possumus, nisi per virtutes quas paulo ante nominavit S. Petrus, earumque bona opera: hæc enim sunt semina beatæ eternitatis et gloriose felicitatis. « Quæ enim seminaverit homo » in terris, « hæc et metet » in cælis, *Galat.* VI, 8; ubi et additur: « Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam; » et *Psalmes Psalm.* CXXV, 6: « Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, portantibus manipulos suos. » Vide dicta *Jacobi* cap. II, vers. 26.

Perstringit Petrus Simonem Magum, qui oblitus sui baptismi et purgationis peccatorum, quasi cæcus docebat opera non requiri ad salutem, sed sufficere fidem: Si quis enim, inquit, in me credat, salvus erit. Vide dicta *Actor.* VIII, 20 et seq.

CERTAM VESTRAM VOCATIONEM ET ELECTIIONEM FACIATIS. — Duplex est electio, æque ac vocatio

(hæc enim est electionis executio): una ad fidem et gratiam, altera ad felicitatem et gloriam. Rursum utraque est duplex: una enim est absoluta et efficax, qualis est justorum et beatorum; altera inabsoluta et conditionata, qualis est omnium hominum: omnes enim a Deo vocantur ad gratiam, si velint in Christum credere eique obedire: omnes vero credentes et justi vocantur ad gloriam, eam certo assecuturi, si in fide et justitia usque ad mortem perseverent. Quare vocatio ad gratiam est implicita vocatio ad gloriam, sed inchoata duntaxat et conditionata.

Jam aliqui accipiunt hic electionem ad gloriam eamque absolutam et efficacem; unde ex hoc loco contendunt probare prædestinatos efficaciter a Deo ad gloriam esse electos ante prævisa opera, ex merito ejus beneplacito, ideoque S. Petrum monere, ut hanc Dei electionem ab æterno factam per bona opera certam faciant.

Verum alii melius censent S. Petrum loqui de electione ad fidem et gratiam, consequenter tamen loqui de electione ad gloriam, non antecedenti et absoluta, sed consequenti et conditionata, *q. d.* Satagite, o Christiani, ut electionem vestram ad gratiam et Christianismum per bona opera stabiliat, ne ab ea excidatis, sed in ea constanter perseveretis: sic enim pariter stabilietis et certam facietis electionem vestram ad gloriam: omnes enim ad gloriam electi et destinati estis hoc ipso, quo baptizati estis, factique fideles et justi, non absolute, sed sub conditione, si videlicet in gratia accepta usque ad finem vite persistatis.

Id ita esse probatur primo, quia parum probabile, imo incredibile videtur, omnes omnino fideles Ponti, Asie, Cappadociae, Bithyniæ, ad quos scribit S. Petrus, fuisse efficaciter prædestinatos et electos ad gloriam. Rursum id S. Petro revelatum fuisse magis incredibile est, S. Petrum idipsum fidelibus omnibus revelare voluisse, omnemque certos facere de sua salute.

Secundo, quia talis intelligitur hic electio, qualis vocatio; atqui vocatio intelligitur ad fidem et gratiam: ergo et electio. Minor patet, quia qui vocantur a Deo in hac vita, absolute tantum vocantur ad gratiam; qui enim absolute vocantur ad gloriam, sunt mortui et defuncti in gratia.

Tertio, idipsum patet ex præcedentibus, ex quibus hanc conclusionem colligit S. Petrus: in præcedentibus enim suavitè fidelibus virtutes Christianas, ut per illas non vacui, sed frugiferi apparent et constituentur in cognitione Christi. Quare cum ait: « Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis, » idem dicit, et explicat id quod dixit vers. 8: « Illic enim si vobiscum adsint et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. »

Quarto, idipsum patet ex immediate sequentibus: « Sic enim abundanter ministrabit vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, » *q. d.*

Per bona opera eligimini ad gloriam, et introbitis in æternum Dei regnum.

Quinto, quia S. Paulus S. Petri assecuta fideles vocat prædestinatos, electos, vocatos non immediate ad gloriam, sed ad gratiam, uti ostendi *Ephes.* I, et can. 43 in *S. Paulum*.

Sexto, quia electio hæc Dei est incerta; unde jubet S. Petrus ut eam certam faciamus: ergo non loquitur de electione Dei absoluta et efficaci ad gloriam; hæc enim est certissima et plane infallibilis; sed de electione absoluta ad gratiam, et conditionata ad gloriam.

Dices: Hæc electio Dei in se est certissima, sed nobis et aliis est incerta: jubet ergo S. Petrus, ut nobis et aliis eam per bona opera certam faciamus. Ita Beda, Glossa, Hugo et Dionysius.

Respondeo id congrue dici non posse: pro certam enim græce est *σέβασμα*, id est firmam, fixam, stabilem, scilicet in se, non nobis, vel aliis certam et compertam, *q. d.* Vocatio et electio vestra ad gratiam, et consequenter ad gloriam, non est in se firma et stabilis, quia ab ea excidere potestis: confirmate ergo eam et stabilite per bona opera crebra et continua. Ita *Œcumenius*: « Studete, ait, ut stabilem et immutabilem vocationem vestram et electionem reddatis. »

Dices secundo: Bona opera firmam faciunt electionem Dei, quia ipsam ponunt in executione; opera enim sunt media, quibus gloriam ad quam eieci a Deo sumus, assequimur: sic enim dicimus in moralibus, intentionem efficacem finis confirmari ab electione efficaci mediorum.

Respondeo: Nec hoc satisfacit, primo, quia in hominibus id verum est, non in Deo: homines enim sunt mutabiles et inconstantes, ideoque possunt mutare intentionem; unde eam confirmant per electionem mediorum: Deus autem est plane constans et immutabilis; unde intentionem quam semel fecit, mutare nequit, ut quos efficaciter semel elegit ad gloriam, postea rejiciat, aut ab ea excidere sinat.

Secundo, quia Deus eis quos efficaciter elegit ad gloriam, efficaces destinat gratias, quibus efficaciter et certo bona opera, quasi media quibus ad destinatum a se gloriam pervenient, operentur. Quare dicere potuissent fideles S. Petro: Ut quid nobis dicis: « satagite ut per bona opera certam vestram electionem faciatis? » Deo enim id curæ est. Deus enim qui nos elegit efficaciter ad gloriam, efficacia quoque nobis dabit media, puta bona opera, quibus hanc gloriam assequamur. Si vero nos non prædestinavit, sed reprobovit, statulique ponere in serie reproborum, nullo minus satagendum nobis est ut bonis operibus reproboationem hanc Dei evadamus: hoc enim nobis tam impossibile est, quam impossibile est Dei decedum refrigere et evertere, aut eum cogere ut pro gratia incongrua et inefficaci det nobis congruam et efficacem, quæ sola electos a Deo perducit ad salutem.

Tertio, quia executio respondet intentioni: et vicissim intentio adasquatur executioni: sicut enim Deus rem facere intendit, ita et eandem exequitur; qualis ergo est executio, talis est et intentio: atqui in executione Deus non dat gloriam nisi post, per et propter opera bona prævisa, ut *Scripturæ* docent, et omnes fatentur. Ergo idem facit in intentione et prædestinatione, ut scilicet non intendat dare gloriam, nec ad eam prædestinet, nisi illum, quem previdit bene operantem, et bonis operibus immerentem; quia non intendit dare gloriam, nisi tanquam mercedem pro merito operum, *Matth.* XX, 8, ac tanquam bravium pro victoria certanti promissum, *Apocal.* III, XII, 21, et II *Timoth.* IV, 8. Quocirca eum dat talem gratiam, cum qua previdet eum bene operaturum et meritum gloriam, dicitur eum stricte prædestinare, quia per merita destinatum eum ad gloriam, juxta illud S. Augustini, lib. *De bono perseverantia*, cap. XIV: « Prædestinatio est prescientia et preparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. » Cum vero alieni dat gratiam, cum qua previdet eum male operaturum, ideoque damnandum, non eum reprobat, nec damnat nisi post et ob prævisa demerita: Deus enim ex se cupit et optat ut salvetur, ideoque dat ei gratiam sufficientem, imo copiosam, serio desiderans ut ei cooperetur et salvetur: non enim seligit Deus illi gratiam incongruam hoc fine, quod intendat eum reprobare et damnare, sed previdet fore incongruam ex eo, quod homo faciet eam incongruam nolendo ei cooperari. Quare proprie æqualis, et subinde major datur gratia dammando, quam detur salvando: moraliter tamen salvando gratia majus est beneficium, quia previdetur fore efficax, ac persuasura homini consensum, eumque certo perductura ad salutem, ideoque est gratia prædestinationis proprie dicte. Potuisset enim Deus illi dare aliam gratiam cum qua providebat eum non cooperaturum, ideoque damnandum; sed noluit, quod sane ingens est beneficium et donum, quia per hoc homo infallibiliter assequitur felicitatem æternam, et evadit mortem æternam.

Ex hisce S. Petri verbis colligimus contra Calvinum et hereticos, primo, hominem esse liberi arbitrii; secundo, fideles et justos non esse certos de sua perseverantia et salute, sed posse a fide, gratia et salute excidere, ut multi exciderunt, et in dies excidunt: ita definit Concilium Tridentinum, sess. VI, can. 23.

Tertio, Gabriel Vasquez, Valentia, Ludovicus Molina et alii, I *disp.*, *Quest.* XXIII, hinc inferunt electionem ad gloriam a Deo fieri ex prævisis cuiusque meritis; ac proinde ex usu liberi arbitrii electorum, vel potius eligendorum, in unam aut alteram partem pro eorum libertate futuro pendere, quod certa sit aut non sit eorum electio et vocatio; atque adeo ut in Deo ab æterno existi-